

ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

ΠΡΕΛΟΥΔΙΟ

Διήγημα από τα χρόνια της βρετανικής κατοχής

Ένα ντουφέκι σημαδεύει το μέτωπο του Τεύκρου την ώρα που δρασκελάει την αυλή των φυλακών για να μπει στο μπλοκ εφτά. Σαν ανοίγει για καλά η πόρτα της αυλής του μπλοκ αντικρύζει πάνω από την ταρράτσα του οχτώ – του μπλοκ των μελλοθανάτων – έναν Άγγλο στρατιώτη κρατώντας ένα αγγλικό ράιφλ τριακόσια τρία, επιπρόσθετα απ' τον στρατιώτη που τότε σημαδεύει έξω απ' την πόρτα του οχτώ.

Στα λίγα δευτερόλεπτα που μεσολαμβάνει ο Τεύκρος αντικρύζει ανάμεσα στο μπλοκ οχτώ και το κτίριο της αγχόνης έναν πανύψηλο πύργο στημένο με σωληνες, που το ύψος του φτάνει ίσαμε τα δώδεκα μέτρα, πολύ πιο ψηλά κι απ' την κορφή της αγχόνης. Ο πύργος υποδιαιρείται σε δυό διαζώματα. Στο ψηλότερο απ' αυτά έχουν τοποθετημένο ένα τεράστιο περιστροφικό προβολέα – που θα πρέπει να 'χει μια ακτίνα γύρω στα οχτακόσια μέτρα – και που χρησιμεύει για τον έλεγχο της περιοχής τις νυκτερινές ώρες, από τις έξι το απογευμα ως τις έξι το πρωί, από το ενδεχόμενο απόπειρας απόδρασης ή απόπειρας απαγωγής από τα έξω μελλοθανάτων ή πολιτικών καταδικών κι υπόδικων. Στο δεύτερο διαζώμα του παρατηρητήριου είναι στημένος Άγγλος φρουρός δίπλα του βρίσκεται σ' ετοιμότητα ένα οπλοπολυβόλο μπρεν στημένο άπανω στο τριπόδι του.

Η σκόπευση του Τεύκρου κρατάει όσο που πέρασε την είσοδο του εφτά. Αμέσως μετά τον παραλαμβάνει ένας Τούρκος βαριάνος που του κάνει νέα – την τρίτη μέσα στο διάστημα μιας μέρας – «εξονυχιστική» οωματική έρευνα. Στράφηκε και ρώτησε το βαριάνο.

– Γιατί, φίλε, τρίτη έρευνα, μιας και μας κάνανε άλλες δυό πιο πριν.

– Αφού είσαι στο μπλοκ των μελλοθανάτων και μιας κι έχουμε τόσο αυστηρές διαταγές, μπορώ να μη σ' ερευνησω;

Ο Τεύκρος διαβαίνει την είσοδο, μπαίνει στο διάδρομο του εφτά κι ακούει από

δίπλα μια γνώριμη φωνή.

– Τεύκρο!

Στρέφεται και βλέπει μισοτυλιγμένο σε γύψινους επίδεσμους το συμφοιτητή και συναγωνιστή του Ρωμανό. Σε λίγα δευτερόλεπτα ακούει τις γνώριμες φωνές του Ζάκου και του Μιχαήλ να το φωνάζουν. Ένα δυσπροσδιόριστο συναίσθημα τον κυριεύει. Είναι η χαρά που ξαναβρίσκει τους συναγωνιστές και φίλους. Ξαναφέρει σαν αστραπή στη σκέψη, το ξεκίνημα, την επαναστατική πορεία τους κι αμέσως μετά τη σημερινή τους θέση. Μά παράλληλα μια λύπη αβυσταγή του δαγκώνει την καρδιά για τη σύλληψη και τον τραυματισμό των συντρόφων. Ταυτόχρονα η λύπη δέρνει το λογισμό για τη νέα απροσδόκητη σύλληψη ύστερα από την καινούργια του απόδραση. Δεν το βασανίζει η πορεία πάρα πέρα, η ενδεχόμενη καταδίκη σε θάνατο, για σε ισόβια, όσο το γεγονός πως σταθηκε τόσο συντομη και τόσο βιαστική, μα και τόσο δραματική σύγχρονα κι η δεύτερη – πετυχημένη κι αυτή – δραπέτευση μέσα απ' τα χέρια των αποικιοκρατών. Τούτο όμως δεν εμποδίζει τους συντρόφους και τον Τεύκρο να ανταλλάξουν θερμούς χαιρετισμούς.

Η σιδερένια πόρτα του κελλιού με τα χοντρά σίδερα, που θυμίζει διαμερισμα θηριοτροφείου κλείνει σε λίγο πίσω απ' τον Τεύκρο και διπλοκλειδώνεται βιαστικά από τον Τούρκο βαριάνο. Από μακριά «σουτήνουν» στον Τεύκρο και τους λοιπούς συγκρατούμενους, δεξιά απ' την είσοδο, απ' τη μεριά της αυλής, βρίσκεται ο Αντρέας Δημητρίου, ακλουθεί το κελλί με το Ρωμανό, το κελλί με τον Αλέξαντρο ** και το τέταρτο με τον Άγη ***. Ακριβώς απέναντι από το τέταρτο κελλί βρίσκεται αδειο ένα κελλί που χρησιμεύει για αποθήκη, ενώ στο επόμενο βρίσκεται ο Αντρέας Ζάκος, ακλουθεί το δικό του, για να κλείσει η αριστερή πτέρυγα με το κελλί του Χαρίλαου Μιχαήλ. Είναι όλα – όλα οκτώ κελλιά – το εφτά είναι κομένο το τοίχο από το μπλόκ τρία – μετά – με εφτά υπόδικους – στο άνω

μέρος της σελίδας - έπρεπε ν' ακολουθήσει - Ο Τούρκος βαριάνος φροντίζει λίγο πριν κλείσει τον Τεύκρο στο κελλί του να του ζητήσει τα παπούτσια. Τα ρίχνει στο διάδρομο του μπλόκ. Είναι μέτρο προληπτικό από μέρους των αρχών που το εφαρμόζουνε τόσο στους υπόδικους που αντιμετωπίζουν την ποινή του θανάτου, όσο και για τους κατάδικους σε θάνατο. Η πρόληψη έχει διπλή σκοπιμότητα. Στοχεύει στην παρεμπόδιση του υπόδικου και του κατάδικου από ενδεχόμενη απόπειρα αυτοκτονίας με τα λουριά των παπουτσιών και στην πρόληψη της αξιοποίησης τους για σκοπούς απόδρασης. Το ίδιο ισχύει και για τη ζώνη των υπόδικων. Κρατιέται απ' τις αρχές σε ειδικό κελλί, το κελλί που φυλάγονται τα «προσωπικά αντικείμενα» των υπόδικων.

Σε λίγα λεπτά «δίνει το παρόν» του κι ο όγδοος κρατούμενος στο μιχτό σύμπλεγμα, απ' τη μεριά του μπλόκ οχτώ. Είναι η φωνή του Μιχαλάκη Καραολή που έχει κι όλες καταδικαστεί σε θάνατο, ενώ έχει απορριφτεί κι η έφεση του στις δώδεκα του Νιόβρη του '55.

Ο Καραολής προσαρμόζει σε στίχους και σε μέλη ελληνικών τραγουδιών τους καϊμούς της Κύπρου για λευτεριά. Έτσι ο στίχος που θέλει τις Σουλιώτισσες να μη ζούνε «δίχως την ελευθεριά». Σε λίγο τραγουδούσε το δικό του τραγούδι:

- Στο οχτώ μελλοθανάτων μας εβάλαν τα κελλιά και μας βρίζουν, μας εμπαιζουν τα χαιρέκατα σκυλιά.

Την αγχόνη τους μας δείχνουν και μας λεν με άπονα ότι θα μας εχτελεσουν τα χαιρέκακα σκυλιά.

Πότε θα 'ρτει η μέρα που θα δούμε απ' τη στεριά τα καράβια να μας φέρνουν τη γλυκιά τη λευτεριά.

Πότε θα 'ρτει κείνη μέρα θα δούμε πια κι εμείς αντίς Άγγλο κυβερνήτη. Έλληνα διοικητή.

Το βράδυ πέφτει σε λίγο βαρύ στα κελιά τους. Όμως οι υπόδικοι δεν απαισιοδοξούν. Καμιά πεσιμιστική παρουσία δεν τους βασανίζει. Μαζεύονται κι οι εφτά στις πόρτες των κελλιών, αφήνοντας τη σκέψη ν' αναπολήσει τα περασμένα, ν' αγκαλιάσει γνώριμους γιαλούς και κάμπους, κλεισούρες, ρεματιές και διάσελα... Αφήνουνε τις μνήμες να τρέξουνε στις φτέρες, στα ραί-

διά και τα στεφάνια, ανασαίνοντας ξανά με τα φτερά της σκέψης τ' αγριοπρίναρα και τα σκίνα της αδούλωτης γης μας. Νούφαρα και νάκαρα προβάλλουνε σαν όμορφες σκιές στη μνήμη κι ο αέρας της λευτεριάς των κυπριακών βουνών φέρνει ίσαμε τα ίδια τα κελλιά το μήνυμα της λύτρωσης απ' τα δεσμά της σκλαβιάς, νοτισμένο στις λατσούδες της γης μας απ' τα μεθυστικά μύρα που αναδεύουνε οι περογλιές κι οι ανθισμένες οι αλυγαριές...

Κείνο το χειμωνιάτικο σούρουπο ο Τεύκρος ρίχνει την ιδέα.

- Καθένας ν' αναλάβει κι ένα θέμα κάθε βράδυ. Έτσι θα κυλάει πιο άνετα το βράδυ στούτα τα καταψυχρα κελία.

- Δεχτοί! απάντησαν οι άλλοι μ' ένα στόμα.

- Σαν πρώτο «ομιλητή» της βραδυάς εισηγούμαι τον Ιωακείμ, πρόστσε ο Τεύκρος: Ας μιλήσει για τη Νιγηρία, μια κι έζησε εκεί πρόσφατα.

- Εγκρίνεται! Εγκρίνεται! επιδοκίμασαν οι άλλοι.

Κι ο Ιωακείμ, σύγχρονος παραμυθάς, βάλθηκε για δυο νύχτες να μιλάει για τη σύγχρονη Νιγηρία, τη διοικητική δομή, την εθνολογική της σύνθεση, τον εθνογραφικό χαρακτήρα της, δίνοντας έμφαση στη επαναστατική φλόγα που πήρε να φουντώνει και να καταδιώκει και κει τους αποικιοκράτες.

- Σειρά έχεις τώρα εσύ, φώναξαν οι άλλοι στον Τεύκρο.

- Δέχομαι απάντησε.

Κι ανάλαβε και μίλησε για ένα βράδυ για τον αιγυπτιακό πολιτισμό. Στάθηκε ειδικότερα στην ταρίχευση των νεκρών - θέμα που το συγκινούσε πάντα - στην αρχιτεκτονική, στη ζωγραφική, στα ιερογλυφικά και έκαμε μια αδρή αναφορά στην ποίηση, όπως απαντήθηκε μέσα στην παράξενη τούτη γραφή.

Μια άλλη νύχτα ο Τεύκρος διάβασε ένα όμορφο διήγημα του Πύρρα παρμένο από τους σύγχρονους κοινωνικοπολιτικούς αγώνες της πατρίδας.

- Εξαιρετο! αποφάνθηκε, σαν τέλειωσε το διάβασμα ο Τεύκρος, ο Μιχαήλ.

Η ΦΡΟΥΡΑ τη νύχτα τριπλασιάζεται με την προσθήκη ακόμα δυό Άγγλων στρατιω-

των, ένας απ' τους οποίους χειρίζεται το χειροκίνητο περιστρεφικό προβολέα, ενώ ο δεύτερος κατοπτεύει τα μπλοκ εφτά και οχτώ. Ο τρίτος μένει πάντα στο πίστο του, δίπλα στο μπρεν.

Ο Τεύκρος παρατήρησε πως ο Άγγλος φρουρός που βρισκόταν στην οροφή του οχτώ μετέλλαζε κάθε δίωρο ακριβώς, σ' όλο το κοσμετρόωρο, ανεβαίνοντας στην οροφή του οχτώ με την κινητή σκάλα που βρισκόταν φυλαγμένη στο πρώτο άδειο κοιμητήριο. Η σκάλα μεταφερόταν απ' το κοιμητήριο κοντά στον πύργο, απ' όπου γινόταν το ανέβασμα και μετά ξαναμεταφερόταν στο άδειο κοιμητήριο, όπου και κλειδωνόταν με προσοχή μέσα.

- Όλη τούτη η διαδικασία βρίσκεται μέσα στα πλαίσια των δρακόντειων μετρών ασφαλείας που παίρνουνε οι αρχές για τη φρουρήσή μας, τόνισε σ' ένα τους εξερασιζ ο Δημητρίου στον Τεύκρο.

- Και που δείχνει όμως - φως φανάρι! - πως οι αρχές ούτε στους δικούς τους ανθρώπους δεν έχουν πια εμπιστοσύνη, απάντησε ο Τεύκρος.

- Πέστο ψέματα! κάγχασε ο Αντρέας.

ΜΕΣΑ στην αυλή του εφτά και του οχτώ βρισκόταν δυό Άγγλοι φρουροί με ντουφεκία, που αντικαθιστούνται κι αυτοί κάθε δυό ώρες σ' όλο το διάστημα του κοσμετρόωρου, ελεγχοντας όλες τις εξόδους που γίνονται από την αυλή των δυό συγκροτημάτων. Κάθε κατάδικος ή και υπόδικος που πρέπει να μπει στην αυλή των δυό μπλοκ ή και κανένας Έλληνας βαριάνος σαν λαχάινει κι αυτός να μπει, δίνει, με τον Τούρκο βαριάνο, που τον συνοδεύει, το σύνθημα, με μια μικρή καμπάνα που βρίσκεται εφαρμοσμένη στο πίσω μέρος της πόρτας, που οδηγεί στο συγκρότημα τρία. Ένα σκονί μικρό τραβιέται από τον Τούρκο βαριάνο ή λοχία ανάλογα, η καμπάνα χτυπάει, ο Άγγλος φρουρός παίρνει θέση σκόπευσης, δίνοντας την άδεια - πρόσταγμα μαζί - στον Τούρκο βαριάνο.

- Άνοιξε την πόρτα!

Η σκόπευσή τους κρατάει όσο που ο Τούρκος βαριάνος δίνει τις απαραίτητες αναφορές και τις αναγκαίες επεξηγήσεις στον Άγγλο φρουρό. Τότες και μόνο η πόρτα κλείει κι η είσοδος τελικά επιτρέπε-

ται. Η ίδια τακτική εφαρμόζεται και στην έξοδο οποιουδήποτε απ' την αυλή του συγκροτήματος. Η διαδικασία αυτή γίνεται κατά τη διάρκεια της μέρας, απ' τις έξι το πρωί ως τις έξι το απόγευμα. Μετά τις έξι απαγορεύεται αυστηρά η είσοδος κι η έξοδος οποιουδήποτε κατάδικου ή υπόδικου και για οποιουδήποτε λόγο.

Ιδιαίτερα μέτρα ασφαλείας παίρνονται σε περίπτωση που άντρες του λεγόμενου «ειδικού κλάδου ανιχνεύσεως εγκλημάτων», του περιβόητου Σπέσιαλ Μπράντα έρχονται στις φυλακές με σκοπό να μετακινήσουν μέσα ή έξω απ' αυτές κατάδικο ή υπόδικο συνηθέστερα, για βασανιστήρια και για ανάκριση.

- Στούτες τις περιπτώσεις, λέει ο Άγγλος, χρησιμοποιούν αποκλειστικά Άγγλους αξιωματικούς κι αστυνομικούς για έξοδό τους πάντα έχοντα ενιά για να μην επισημούνται από τους Έλληνες βαριάνους και το προσωπικό γενικότερα των φυλακών.

- Τέτοιες μετακινήσεις - βασανιστήρια καταγγείλαμε και στη δική μας, συμπληρώνει ο Δημητρίου. Το ίδιο εκαμε κι ο Μιχαλάκης.

Ο Τεύκρος προσέχει ακόμα μέσα στο οχτώ να βρισκονται άλλοι δυό ενοπλοι, οπλισμένοι με ντουφεκία. Άγγλοι στρατιώτες που φρουρούν άγρυπνα τους κατάδικους σε θάνατο μελλοθάνατους του οχτώ μετελλάζονται κι αυτοί κάθε δίωρο. Όμως σε περίπτωση που ένας μελλοθάνατος ζητούσε να πάει στην τουαλέττα - που βρίσκεται κι αυτή μέσα στο διαμέρισμα, δίπλα ακριβώς στα δυό κελιά του μπλοκ - φωνάζουνε τον υπεύθυνο Άγγλο αξιωματικό που βρίσκεται σε καθήκο.

ΚΑΘΕ μέρα - μια ώρα το πρωί και μια το απόγευμα - όλοι οι υπόδικοι κι οι μελλοθανάτοι πρέπει να κάμουν υποχρεωτικά, δεμένοι δυό - δυό ή ένας μόνος με χεροπέδες, το «εξερασιζ», ένα περιπάτο - άσκηση, στην αυλή μέσα των δυό μπλοκ. Ο χώρος, περιορισμένος, πενήντα επί σαράντα πόδια και μέσα περιφέρονται, κυκλικά δεμένοι, υπόδικοι και μελλοθανάτοι, σαν τ' αλογα στο μαγγανοπήγαδο. Δικαίωμα όχι μονάχα να σταματήσουνε δεν έχουν, μα ουτε και να μειώσουνε την ταχύτητα της περιστροφικής τούτης περιδίνησης. Έτσι όταν κινή τη μέ-

ρα κάνει την αιφνιάδιαστική επίσκεψή του ο Άιρονς και διαπιστώνει πως ο ρυθμός είναι αργός, προστάζει το φρουρό του, τον Κεμάλ Όμπασι ή να τους διατάξει με τη σειρά του, να αναπτύξουν πιο έντονο και γρήγορο βηματισμό. Στρέφεται ύστερα στους αντάρτες και στριγγλίζει στ' αγγλικά, μ' ένα μάτι που πετάει εκδικητικές φωτιές μίσους.

– Γρήγορα! Γρήγορα!

Λίγα πόδια απ' τα επτά, ενωμένο με την αυλή, βρίσκεται το οχτώ με τα δυό κελλιά των μελλοθάντων. Δυό όλα κι όλα τα κελλιά του μπλοκ σ' ένα ανεξάρτητο ιδιαίτερο συγκρότημα στα αριστερά της εισόδου του επτά. Ένας στενόμακρος διάδρομος, όχι πιο πολύ από κοσπέντε πόδια αποτελεί το χώλ του ασφυκτικά αποπνιχτικού τούτου συγκροτήματος στο χώλ μέσα βρίσκεται πάντα κλειδωμένος Άγγλος ένοπλος φρουρός, ελεγχοντας όχι μονάχα και την παραμικρή κίνηση των κατάδικων μα και τους μορφασμούς του προσώπου τους ακόμα.

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ασφαλείας από μέρους των αρχών πολλαπλασιάζονται σε λίγο. Εκτός από τον ένοπλο Άγγλο στρατιώτη οποιοδήποτε δραςκελούσε τη σιδερένια πόρτα για να κατευθυνθεί στο οχτώ ή στο επτά, εχτός από το δευτερο Άγγλο στρατιώτη που περιπολεί στην αυλή, πέρα απ' τον ένοπλο στρατιώτη που βρίσκεται κλειδωμένος κι αυτός με τους μελλοθάντους στο στενόμακρο διάδρομο του οχτώ, επιπρόσθετα από τον πανύψηλο πύργο που χτίστηκε στην αυλή του οχτώ για να κατοπτρεύει από κει πάνω η φρουρά κάθε ύποπτη κίνηση σ' όλο το χώρο της φυλακής και τριγύρω, εγκαταστάθηκε πάνω στην ταρράτσα του οχτώ φρουρά Βασικό όπλο της φρουράς της ταρράτσας όπως και στον πύργο, είναι το μπρενγκαν, στημένο στο τριπόδι, με τη γιομιστήρα περασμένη και με το δαχτυλο του φρουρού να κρατά τη σκανδάλη, κι ένα ντουφεκι.

Παράλληλα κάθε λίγο δίνεται αναφορά, με το τηλέφωνο που μπήκε στα δεξιά της εισόδου στο επτά, στο φρουραρχείο που ρωτά αν τα πράγματα εξελίσσονται ομαλά, κάθε λίγο ακούγεται το κούδούνισμα του τηλεφώνου. Τρέχει τότες να σηκώσει το ακουστικό ο Τούρκος βαριάνος ρωτώντας πάντα στερεότυπα

– Κιμ κονουσιουρ;

Και πάντα ο Ραματάν, ο Μαύρος, ο Κεμάλ απαντούσε πως η πορεία είναι ομαλή.

– Στιραάτ! Όλα ήσυχα!

ΤΑ ΚΑΤΑΨΥΧΡΑ υγρά κελλιά του επτά, ιδιαίτερα μέσα στις παγωμένες μερες και τις ακόμα παγερότερες νύχτες του Γενάρη και του Φεβραρη του 86 χαράσσονται σ' όσους ζουν κει μέσα, βαθια στη σκέψη. Με τις λίγες ακάθαρτες κουβέρτες τους πρέπει να φτειάζουν το κρεββατι πάνω στα σκληρά σανίδια μιας στρωμένης, που το ύψος της δεν ξεπερνάει το ένα πόδι και να προστατευθούν ταυτόχρονα από το φοβερό χειμωνιάτικο κρύο, που τούτη τη χρονιά είναι πιο τσουχτερό από κάθε άλλη προηγούμενη. Το ίδιο παγωμενα – μα και χειρότερα ακόμα μιας και δεν υπάρχει άλλος όροφος – είναι τα δυό κελλιά των μελλοθάντων.

Όταν μια φορά τη βδομάδα ο Κεμάλ οδηγεί τους υπόδικους και τους μελλοθάντους στο μπάνιο του μπλοκ τέσσερα, για ένα τέταρτο της ώρας, νοιώθουν τη ζεστασιά να απονεκρώνει τα κατάψυχρα, παγωμένα περ, μέλη του κορμιού.

– Μόνο σ' αυτό το τέταρτο, λέει στον Τευκρο ο Μιχαηλ, νιώθω τη ζεστασιά. Το κρύο απ' το παγωμένο τοιμεντοκούτι του μπλοκ μας βελονιάζει νυχτοήμερα τα κόκαλα. Μα για τη λευτεριά της πατρίδας χαλαλι της και τούτη η θυσία...

** Πρόκειται για τον αγωνιστή Αλ. Πανταζή.

*** Πρόκειται για τον αγωνιστή Άγη Ιωακείμ.

Μέσα – μέσα σαν κανουμε το έξερσαιζ η μπάλα από το γειτονικό μπλοκ – το μπλοκ ενιά, που βρίσκονται κρατούμενοι – ξεφεύγει πέφτοντας στη φυλακή των οχτώ αντρών. Αρπάζουνε τότες με τὸ νὰ χερὶ το λεύτερο, την μπάλα κι ανταλλάσσουνε στα πεταχτά και στα γρήγορα «πασες» Πασάρεϊ ο Δημητρίου στο Ζάκο, ο Μιχαηλ στον Ιωακείμ και βαράνε σουτ στο βορινό τοιχο, ενώ ο Τούρκος λοχίας μπήγει τις φωνές χαλώντας κυριολεχτικά τον κόσμιο, για να πάρει πίσω την μπάλα.

Κείνη τη μέρα ο κρατούμενος παρακαλεί

– Παιδιά ριχτε μας, αν θέλετε, την μπάλα.

Κι ο Δημητρίου θυμσοοφικά

– Άσε, σύντροφε, να παίξουν λίγο κι οι μελλοθάνατοι έχετε εσείς μπολικό χρόνο μπροστά σας...

Κάθε φορά που βγαίνουνε για έξερσάιζ σηκώνουνε, δυό-τρεις υπόδοκι στα χέρια τον Αλέκο, που 'ναι τραυματισμένος στο πόδι από σφαίρα Άγγλου στρατιώτη. Το πόδι είναι στο γύψο και κάθε μετακίνηση γίνεται με τρομερή δυσκολία. Έτσι τον κρατάνε στους ώμους και τον ξεβγάζουνε στον ήλιο όση ώρα κρατάει και το δικό τους έξερσάιζ. Ο Αλέκος χαμογελαει στωικά, ήρεμα και περήφανος γιατί υποφέρει για της πατρίδας τη λευτεριά. Καλοφτιαγμένος, γεροδεμένος όπως είναι, με όμορφο πρόσωπο και ωραία χαρακτηριστικά μοιάζει με αρχαίο Έλληνα έφηβο, ενώ τα μαλιά του δίνουνε ένα στυλ παρόμοιο με το λόρδο Βύρωνα.

Ο Τεύκρος, που έκανε τούτες τις δυό παρομοιώσεις, τις είπε και στον Αλέκο. Έτυχε μάλιστα να διαβάξει το Βυρωνα του Μωρούα πριν από λίγες μέρες και τού 'χε διαβάσει μερικές παράγραφες.

– Προτιμώ ασυζητήτα τον αρχαίο Έλληνα έφηβο από το Βύρωνα, απάντησε στον Τεύκρο, για δικούς μου λόγους. Βέβαια εχτιμώ την υπέροχη θυσία του Βυρωνα, μα μη με εξομιώνεις...

Μιά-δυό φορές έτυχε να περνάει από μπροστά τους – σαν έλαχε να κάνουνε έξερσάιζ – κατευθυνόμενος στο οχτώ ο παπά Αντώνης Ερωτοκρίτου. Νιώθουνε τότες μια ανέκφραστη ανακούφιση σαν αντικρύζουνε στο φοβερό κι απαίσιο εκείνο πουρκατόριο Έλληνα και μάλιστα παπά. Από το τέλος κιόλας του Γενάρη και τις αρχές του Φεβράρη πολύ σπάνια Έλληνας δεσμοφύλακας επιτρεπόταν να δρασκελίσει το δικό τους μπλοκ. Σαν ρομαντική ανάμνηση ανθυμότην ο Ρωμανός τη «χρυσή παλιά εποχή», αρχές του Γενάρη του 56 – που ένας κοινός με τον Τεύκρο φίλος Έλληνας δεσμοφύλακας, ο Παναγιώτης Ιωσήφ, τού 'χε δώσει με μύριες προφυλάξεις δυό-τρεις καραμέλες. Ακόμα κι ο κατάδικος που τους μοιράζει την караβάνα το μεσημέρι καθώς και το «καππακλι» βράδυ – πρωί μέσα στα κελλιά είναι Τουρκός, χτυπημένος στο μυαλό απ' τη σύφιλη που καταδικάστηκε σε τριχρονη φυλάκιση γιατί σκότωσε ύστερα από γλέντι φίλο του με σουβιά· η κατηγορία μετατράπηκε σ' ανθρωποκτονία αντί για φόνο,

γιατί βρέθηκε πως βρισκόταν σε «κατάσταση αμύνης». Έτσι σαν όρντερη του μπλοκ ξεδιάλεξαν τούτο το καθυστερημένο άτομο. Είναι όμως Τούρκος, – κι αυτό μετράει στούτες τις αγκουσεμένες ώρες – και μάλιστα απ' το Κιόνελι.

– Χαίρετε παιδιά! τους χαιρετάει χαμηλόφωνα ο παπάς. Και το χαιρετισμό του εκείνο το νοιώθουνε σαν τον ωραιότερο, σαν τον καλύτερο χαιρετισμό που μπορούσε να τους στείλει η πατρίδα, μέσω ενός Έλληνα παπά στο φοβερό εκείνο γκέττο.

Κάποτε σ' ένα από τα έξερσάιζ των μελλοθάνων, ο Δημητρίου – που ήδη καταδικάστηκε σε θάνατο – επαιξε μπαλα δεμένος με τις χειροπέδες όπως ήταν, με το λοχία Γρ. Ήταν μια μικροσκοπική «μπαλα» φτειαιγμένη με ρούχα – τη φτειάξανε οι πολιτικοί κατάδικοι του ένα, που δουλεύουν στο ραφτάδικο και την κουβάλησε στο οχτώ ο Χατζηλοιζού. Έχει απομονωθεί για κάμποσες μέρες απ' τις αρχές των φυλακών σαν ταραχοποιός, λίγες βδομάδες μετά την καταδικη του σε ισόβια από το σπέσιαλ κόρτ' κι ο Δημητρίου κλωτσάει πότε-πότε τα κουρελόπανα, δεμένος όπως είναι με χειροπέδες με το λοχία Γρ., το γνώριμο σε πολλούς λοχία της νύχτας της απόδρασης από το φοβερό κάστρο της Κερύνειας.

Κάποια στιγμή ο γέρο λοχίας φωνάζει στο Δημητρίου να σταματήσει το παιχνίδι.

– Σταμάτα, του λέει, γιατί, μπορεί να πέσεις και να τσακίσεις ξανά το σπασμένο χέρι. Σκέφτηκες τότε τι θα συμβεί σε μένα, αν γίνει κάτι τέτοιο κι αναβληθεί η εχτέλεση σου;

Συνήθεια ήτανε παλιά στις φυλακές να μη κρεμάνε τραυματία μελλοθάνατο όσο να αποθεραπευτεί απόλυτα.

Βουρκώνουνε τα μάτια του ανταρτη και σε μια αναπαυλα καταγγέλλει τον «Έλληνα» λοχία στο Χατζηλοιζού.

– Μα ίσαμε 'κει να φτάνει η αποχτήνωση μερικών συμπατριωτών, αν κάνει πως θιγεται έστω και για ένα λεπτό το ατομικό τους συμφέρο, ρωτάει παραπονεμένα

Αδίκα όμως προσπαθεί ο Χατζηλοιζού να του ξηγήσει πως η ιδιουσυγκρασία του ανθρώπου είναι βασικά διαφορετική απ' τη δική τους και πως ο γέρο λοχίας – θλιβερό απομεινάρι παλιού ραγιαδισμού – ήταν πια ξεκομμένος κι απομονωμένος όχι μοναχα

απ' τη δική μας μα κι απ' τη δική του τη γενιά, όπως φάνηκε απ' την ακατανόητη και ψοφοδεή στάση που πήρσε στο κρίσιμο μεσονύχτι της συγκλονιστικής δραπέτευσης απ' το μεσαιωνικό, παμπάλαιο κάστρο.

Μα η επεξήγηση δεν έπεισε όχι μονάχα τον Αντρέα, μα ίσως ούτε και τον Χατζηλοΐζου τον ίδιο. Το κενό παρέμεινε – και δικαιολογημένα – αγιοφύρωτο και το ερωτηματικό για το ύψος του βαθμού του Ξεπεσμού της συνειδήσης μερικών «ανθρώπων», πρόβαλλε και στους άλλους αντάρτες το ίδιο βαθύ κι απαπάντητο.

– Δεν θα ξεχάσω ποτέ, λέει στον Τεύκρο ο Χατζηλοΐζου, όσα χρόνια κι αν περάσουν τα παράπονα του Δημητρίου και το βαθύ του πόνο από τούτο το επεισόδιο.

Μα όλα τούτα, κι άλλα άπειρα σαν τέτοια περιστατικά, όχι μονάχα δεν επιτρέπουν στο φόβο ν' αγγίζει κανενός την «ευαισθητή» χορδή της καρδιάς, μα τότε αρχίζει κι ένας λογόστιγμος δραματικός – ηρωικός όσο και μακάβριος – διάλογος μεταξύ του Δημητρίου και του Ρωμανού, πριν ακόμα ο πρώτος καταδικαστεί στις 31 του Γενάρη σε θάνατο. Ο Ρωμανός συγκεκριμένα, παρ'απονοιά τον Δημητρίου πως τού' τρωε το προβάδισμα γιατί θα κρεμαζότανε πιο πριν από κείνο.

– Σε ζηλεύω, μωρέ Αντρέα, του λέει σε μια στιγμή γιατί κατά πως πάνε τα πράγματα, με την επίσπευση της δικής σου, θα κρεμαστείς πρώτος. Θά 'σαι ο «πρωτομάρτυρας» της αγχόνης, ενώ εμείς θα πυκνώσουμε αργότερα τη χορεία των «μαρτύρων».

– Μα κι εγώ κοντεύω να σκάσω, απάντησε ο Δημητρίου γιατί πιο πριν απ' όλους θα ούρει το χορό ο Καραολής. Αυτός θά 'ναι ο «τυχερός» του μπλοκ.

Ο Τούρκος βαριάνος, ο παχουλός μεσοκαιρίτης Ραματάν ακούει παραξενεμένος τούτη τη στιχομυθία, ανικανός να συλλάβει την αιτία που σπρώχνει τους άντρες τους εικοσάχρονους νέους, έφηβους καλύτερα πες, με τόση βίαση στο θάνατο.

Στο μεταξύ οι δικές στα φοβερά σπέσιαλ κορτ, τα ειδικά δικαστήρια – τα στρατοδικεία ουσιαστικά – διαδέχονται η μια την άλλη. Στις δεκατρείς του Γενάρη «προσάπτεται» στον Τεύκρο και στην ομάδα του που συλληφθηκε στην Κακοπετριά η κατηγορία για κατοχή πολυβόλου τύπου «Μπρέτσια» κι

άλλων οπλων και σφαιρών. Στις δεκαεφτά του ίδιου μήνα αρχίζει η προανάκριση της δικής του Ρωμανού. Στις κοσπέντε η δική του Δημητρίου. Στις κοσιέξι η δική του Τεύκρου και της ομάδας στο ειδικό δικαστήριο. Πέντε μέρες αργότερα ο Δημητρίου καταδικάζεται σε θάνατο με απαγχονισμό. Παράλληλα συνεχίζεται η δική του Αλέκου με δραματικό χαρακτήρα και περιεχόμενο. Παγκύπρια συγκίνηση εξάλλου προκαλεί η δική του Ζάκου – Μιχαήλ στο ειδικό δικαστήριο.

Μέσα στο «σπέσιαλ κορτ» ο Άγης θ' αρχίσει, μετά την καταδίκη του σε ισόβιο – μαζί με την ομάδα των Αμμοχουσιανών – να διακηρύσσει ολόχαρος.

– Τώρα είναι που ο Τεύκρος θα μαραζώσει που του φάγαμε πέντε χρόνια παραπάνωσια. Είκοσι εμείς, δεκαπέντε 'κεινος. Πού να μας πιάσει τώρα!

Τ' αρπάζει τ' αφτί ενός δημοσιογράφου τούτου το μήνυμα και το κάνει ρεπορτάζ πρωτοσέλιδο την άλλη μέρα.

Ο Δημητρίου στρέφεται από το δικαστήριο – μετά την καταδικαστική σε βάρος του απόφαση – διατηρώντας όχι μονάχα το θάρρος του μα και το γνωστό θυμσοσφικό κι αποφθεγματικό του ύψος.

– Δεν με φτάνουν όλα τ' άλλα, – φωνάζει τη στιγμή που μπαίνει στο εφτά να πάρει τα πράγματα του για το γειτονικό μπλοκ, το μπλοκ των μελλοθάνατων – μια θά 'χω και τη μουμούρα του Τεύκρου και του Ρωμανού που τους έφαγα το προβάδισμα.

Διατηρεί το ίδιο ακριβώς χαμόγελο κάθε φορά που απαντάει στις ερωτήσεις των άλλων υπόδικων, έχει την ίδια ευγένεια στο ύψος και την αταλάντευτη ωριμότητα και πληρότητα του ανθρώπου που έχει τη συνείδηση ήρεμη γιατί εχτέλεσε στο ακέραιο το καθήκον του απέναντι στη σκλαβωμένη πατρίδα.

Κάθε πρωί οι αντάρτες δέχονται τις επισκέψεις του Άιρονς είτε του Φόρμης. Ρίχνουμε μια ματιά σε κάθε κελλί και βεβαιώνονται πως το κάθε τι βρισκεται στη θέση του. Οι κουβέρτες πρέπει νά 'ναι διπλωμένες στη θέση τους, πάνω στο στρώμα – μια χαμηλή, ίσαμε ένα πόδι, τάβλα – με την κόγχη της διπλής στραμμένης προς τα έξω. Αν κανένας υπόδικος δεν ακούσει την επισκε-

ψη και παραμένει – πάνω στο στρώμα – βυθισμένος στο διάβασμα ή στις σκέψεις του. Το καμπί του Άγγλου επιθεωρητή πέφτει βιαία, οργισμένα πάνω στην πόρτα. Ο Τούρκος δεσμοφύλακας που το συνοδεύει μπηγεί τις φωνές, κι οι υποδικοί. Ξυπόλυτοι όπως είναι, πρέπει να σηκωθούνε σούζα για να τους δει ο Εγγλέζος αξιωματικός.

Μα ο εξευτελισμός τούτος δεν είναι ο μόνος που υποφέρουν.

– Λίγες μέρες πριν έρθεις, λέει ο Ρωμανός στον Τεύκρο, είχαμε δώ μέσα την επίσκεψη δυό-τριών Άγγλων αξιωματικών. Μας σημάδευαν ένα ένα με τα πιστόλια τους. Κι απειλούσαν να μας εχτελέσουν, απaráλλαχτα όπως έκαμαν κάποτε στην Ιρλανδία με τους κατάδικους Ιρλανδούς αντάρτες.

– Ναι, του λέει ο Τεύκρος. Μα τώρα δεν θα τους περάσει. Δεν θα τολμήσουν να μας ξεπαστρέψουν με το ίδιο μαμπέσικο τρόπο που ξεπάστρεψαν πριν από μισό αιώνα τους Ιρλανδούς πατριώτες. Το κίνημα μας πήρε πια τεράστιες διαστάσεις.

Κάποτε οι αντάρτες δέχονται την επίσκεψη του ψυχιάτρου στα απομονωμένα κελιά τους.

– Θα χρειάζεται η γνωμάτευση του, σκέφτηκε ο Τεύκρος, για το σχηματισμό της διχογραφίας μας.

Ο γιατρός στράφηκε στον Τεύκρο

– Τι διαβάζεις; τον ρώτησε.

Το Βύρωνα του Αντρέ Μωρούα. Και του δειξε την αξιόλογη εκείνη βιογραφία για το μεγάλο φιλελληνα του Γαλλου ακαδημαϊκού, που του εξασφαλίζει και από μόνη της μια θέση στη διεθνή γραμματεία. Μόνο που – όπως παρατηρεί ο Ζακυθνός – η προβολή του ελληνικού στοιχείου στη ζωή του Βύρωνα στο Μεσολόγγι είναι φοβερά μονομερής, ελλιπής και κατάφωρα άδικη. Γιατί ο ταλαιπωρημένος λαός της Ελλάδας βγαίνοντας από μια μακραίωνη δουλεία για να συνεχίσει καταματωμένος ένα τιτάνιο αγώνα ζωής ή θανάτου με τον τουρκικό κολοσσό, το σκοταδισμό και την τυραννία, σκιαγραφόταν ούτε λίγο ούτε πολύ απ' τον Μωρούα σαν άξεστος κι αγροίκος.

– Αλήθεια, διαλογίζοταν ο Τεύκρος, πώς θα μπορούσε ο λαός μας να μάθει, ξένες γλώσσες για να συνεννοείται με το Βύρωνα, ή πώς θα μπορούσε να αναπτύξει πολιτιστι-

κή κίνηση κάτω απ' το κνούτο και το φασγανό μιας πολυχρονής, αιματόβρεχτης και δακρυβρεχτης σκλαβιάς; Και δεν ήταν αρκετό για το Μωρούα, που μπόρεσε τούτος ο λαός να επιβιώσει ύστερα από τόσους κατατρεγμούς και να αντιπαλαίσει θανάσιμα μ' ένα φοβερό αντίπαλο για να ξαναζωντανέψει τελικά την ιδέα της Ελλάδας και της λευτεριάς;

Ο γιατρός ρώτησε κάποτε

– Αλήθεια με τι ασχολείστε το πρωί και το απόγευμα;

– Με το διάβασμα, του απάντησαν. Με διλήξεις.

– Τις προάλλες είχαμε διάλεξη για τον αιγυπτιακό πολιτισμό, πρόσθεσε ο Τεύκρος.

Σαν τ' άκουσε τούτο έμεινε για λίγα δευτερολεπτά απορεμένος και πρόσθεσε αστεϊευομένος,

– Τότες δε θά 'ταν άσκημο να ασχολείστε και για λίγο με την αθανασία της ψυχής!

Γέλασαν οι αντάρτες.

– Έχει έμμεση σχέση με το θέμα που μας εισηγήσπε, γιατρέ, απάντησε ο Τεύκρος. Το «Κα» των Αιγύπτιων κι όλη η φιλοσοφία που γύρω απ' αυτό πλαστήκε και σταδιακά αναπτύχτηκε πάνω στο θέμα τούτο, σχετίζονται ακριβώς στενα με την εισήγησή σας!

Χαμογέλασε κι ο γιατρός με τούτη την απάντηση του Τεύκρου. Σε λίγα λεπτά έφευγε. Ο γιατρός επισκέφτηκε δυό-τρεις φορές τους αντάρτες. Ευγενικός και διαχυστικός.

Κάθε μέρα και κάθε βράδυ – κάθε δίωρο για την ακρίβεια – οι υποδικοί έχουνε την αλλαγή της βάριας της εγγλεζικής φρουράς, στο μπλοκ οχτώ. Ένας Εγγλέζος δεκανέας συνοδεύει τους δυό ενοπλους Εγγλέζους στρατιώτες – που αντικαθιστούν τους άλλους φρουρους των μελλοθανάτων – και τους οδηγεί με δυνατές φωνές και προσταγές – που μοιάζουν μ' άγρια ουρλιαχτά στον τόπο της φρουρησης. Μια ολόκληρη απaráδεχτη υποκριτική ιεροτελεστία, μια ολόκληρη στρατιωτική θεατρική φάρσα που διαρκεί κάπου ένα τέταρτο – από την ώρα που ακούονται από κατοστιαριές μέτρα μακρά οι φωνές των στρατιωτών που πλησιάζουν, ως την ώρα που απομακρύνονται σπάζει την απόλυτη ησυχία της παγωμένης νυ-

χτίας που την ταραζουν μόνο τα βαριά βήματα των Τουρκων βαριάνων στο τοιμιεντο του Χωλλ

Τουτη τη νυχτιά θα είναι περασμένα τα μεσάνυχτα, ακουεται στα εγγλεζικα αγανακτιομένη δυνατή η φωνή του Καραολή, που δεν μπορεί άλλο ν' αντέξει τουτη τη φαρισαϊκή υποκρισία, και το θορυβο που τρυπούσε το μυαλό.

- Σκασμός παλιοδολοφόνοι! Αντεστε στο διαόλο με τις παράτες σας, παλιομαιμούνες

Καμμία όμως απάντηση δεν ήρθε μ' ολο που το βρισίδι ήταν ευδιάκριτο. Απλώς οι φωνές συνεχισθηκαν στον ίδιο τονο - αν όχι και πιο δυνατές - όσο που αποχώρησε η φρουρα κι αποκαθιστόταν για λίγο η γαλήνη. Σε δυο όμως ώρες παλιν, τα ουρλιαχτά ξανάρχιζαν ξαναξεσκίζοντας τη νεκρική σιγή του χώρου και ταραζοντας ολονών τον ύπνο, υποδικων και μελλοθάνατων

- Πόσο πολύ υποφέρουμε και πόσο πονούμε απ' το ανελεητο τούτο μαρτύριο που βαστάει βδομάδες πολλές τώρα, κανένας εξω δεν το ξέρει, σκέφτεται ο Τεύκρος. Μέρα τη μέρα οι στρατοκράτορες στις φυλακές γίνονται προκλητικότεροι. Ίσως γιατί εχτελουν ανώτερες διαταγές βάλθηκαν να ξεχαρβαλώσουν τα νευρα των κατάδικων. Χτυπουν κατα την ώρα της φρουρησης τις ξιφολόγχες στα σίδερα των κελλιών του οχτώ, τραγουδάνε σφυριζουν και καταντούν τη ζωή των καταδικων πραγματικά, μ' όλη την απολυτη σημασία της λέξης, μαρτυρική.

- Σε ποιόν θα μπορούσαμε να καταγγειλούμε όλα τούτα και ποιά αποτελεσματικότητα θα μπορούσε να 'χει μια οποιαδήποτε σχετική καταγγελία, αναρωτήθηκε μια μέρα ο Ζάκος, συνομιλώντας με τον Τεύκρο.

- Θα πρέπει να κατατοπίσουμε, στις επισκεψεις που έχουμε με τους δικους μας, τους δικηγόρους μας, απάντησε ο Τεύκρος. Αυτοί με τη σειρά τους θα πρέπει να καταγγειλουν διεθνώς τούτη την απαράδεκτη και βαρβαρη κατάσταση. Μα ουσιαστική λυση, εκτός απο τη θεωρητική καταγγελια, άλλη καμμία δε βλέπω να βγαίνει.

- Δεν τους αντέχω άλλο, μωρέ Τεύκρο, τόνισε από δίπλα ο Μιχαήλ. Έτσι μου φαίνεται πως αν μπορεσω και βγω μια στιγμή από 'δω μέσα, θα τους πτώ το αίμα!

- Κουράγιο συντροφε, τόνισε ο Τεύκρος, ασ οφίξουμε τα δοντια, ασ οφίξουμε τις γροθιές μας κι ασ ορκιστούμε να μην αφήσουμε - όσοι τουλάχιστον ζήσουνε από μας - από τις ψυχές μας και τις μνήμες να σβηστούν ευκόλα όλα τούτα.

Ο Μιχαλάκης Καραολης σαν ειδη πως η κατάσταση συνεχιζόταν έγραψε μια επιστολή - καταπέλτη στον Αίρονος διαμαρτυρόμενος για τούτη την ανηθικη συμπεριφορά των Αγγλων στρατιωτών, ενώ οι υπόδικοι, με εισήγηση του Τεύκρου, κηρύξανε απεργία πείνας.

Υστερα απ' αυτό ο Αίρονος εξαναγκάστηκε να επισκεφτεί στο κελλι του τον Καραολή για να του ζητήσει και να δώσει με τη σειρά του εξηγήσεις σχετικά με το περιεχόμενο της επιστολής του.

- Δέχομαι τις καταγγελίες, του ανέφερε. Τι έφταιξα όμως εγώ και μου επιτίθεσαι στην επιστολή, μια και ξέρεις πως δεν ευθυνομαι προσωπικά για οσα έγιναν.

- Τότε να επεμβείς για να σταματήσουν, ήταν η απάντηση του Καραολή.

Πραγματικά τα επεισόδια σταμάτησαν για λίγες μέρες - μια φήμη, μάλιστα, διαδόθηκε από τους Τούρκους δεσμοφυλακες πως ένας Εγγλεζος δεκανέας καθαιρέθηκε - μα σε λίγες μερες επαναλαμβάνονταν οι ίδιες σκηνές. Στο μεταξύ ο γνωστός βάρβαρος τρόπος εναλλαγής της φρουράς ποτες δεν σταματήσε.

Ο Τεύκρος δεν μπόρεσε να αντέξει τα δάκρυα που αρχισαν μια μέρα να κυλούν απ' τα μάτια του Δημητρίου σαν οι φρουροί συνεχιζαν - μ' όλες τις διαμαρτυρίες του - να χτυπούν με τους υποκόπανους και τις ξιφολόγχες τα σίδερα του οχτώ για να του σπάσουνε τα νεύρα και να του λυγίσουν το φρόνημα. Και τα δάκρυα του Δημητρίου δεν ήταν καθόλου έκφραση κάμψης του αγωνιστικού φρονήματος. Ήσαν, αντίθετα, έκφραση της αλυγιστης του θέλησης να μην υποκύψει με κανένα τρόπο, ήταν η εξωτερικευση της αγανάκτησης που ξεχειλίζει για τη μικρότητα των ανθρωπιων που ξεπέφτουν σ' αυτό το κατόντημα και που πρόσφευγαν και σ' αυτά ακόμα τα μέσα για να λυγίσουν τη χαλυβδινή αντίσταση των παιδιών της Κύπρου.

Ο Τεύκρος πριν αποκοιμηθει εδωσε ένα ορκο.

– Αν ζήσω από τούτο το πουργατόριο ορκίζομαι πως δεν θ' αφήσω να σβήσουν τούτα τα βασανιστήρια και τα δικά μας μα και των σύντροφών μας μελλοθάνατων. Ορκίζομαι πως θα τα κάμω χτήμα του λαού μας για να δει πόσο άνισος, πόσο δύσκολος, πόσο τραχύς κι ανάντης στάθηκε για μας, μα πιο πολύ για τους συντρόφους μελλοθάνατους ο δρόμος της λευτεριάς. Αν ζήσω ορκίζομαι και μια πτυχή άγνωστη τούτου του μαζοχιστικού, του μακάβριου παιγνιδιού που παίζεται σε βάρος μας να μη μείνει, και για να μη παραχαραχτεί ποτέσ απ' τη μνήμη ο ανήθικος πόλεμος νεύρων των αποικιοκρατών. Ο Τεύκρος καταγράφει τη νύχτα τα συναισθήματα που δонουν την ψυχή του και την ψυχή των άλλων συντρόφων του ανταρτών, σ' ένα πρόχειρο χαρτί.

Τα ουρλιαχτά μέσ' τη νύχτα
που ξεσκίζουν τη γαλήνη του ύπνου
μας
τοξεύουν κατευθείαν στον ψυχισμό
μας
και ζητούν τη συνθηκολόγηση μας.

Τούτες οι άγριες κρωξίες και
παραγγέλματα
κάθε που ακούονται δίωρο
που ξεσκίζουν τις παγωμένες
χειμωνιάτικες
νυχτες μας
στοχεύουν αποκλειστικά στην
απαντοχή μας
και ζητούν την παράδοση μας.

Οι παράτες οι εμπαιγμοί,
οι φοβέρες κι οι ειρωνείες των
πραιτωριανών
που πληγώνουν το φως της μέρας
θέλουν να συρρικνώσουν το θάρρος
μας
και να κουρελιάσουν
το μήνυμα της άνισης πάλης μας.

Τα πιστόλια που σημαδεύουν
καθημερινά τα στήθια μας
στρέφονται πρώτιστα
στην ψυχή της ίδιας της πατρίδας
που σαρανταπληγωμένη ακόμ'
αντιμάχεται.

Τούτα τ' απελπισμένα ξαφρισμάτα
του θυμού και της λύσσης τ'
αντίπαλου

διαμηνούν μεσ' της νυχτας ακόμα το
μούχρωμα
τ' αντιλήρισμα μιας καινούργιας
ολόφωτης μέρας
* * *

Ακριβώς απέναντι στο οχτώ είναι η κρεμάλλα. Είναι ένα κλειστό πέτρινο δωμάτιο, από μια μεγάλη δοκό της οροφής του οποίου κρέμονται τρεις θηλιές του σκοινιού για τρεις ταυτόχρονες – ομαδικές εκτελέσεις. Στα δεξιά της εισόδου της κρεμάλλας σ' ένα τοίχο κρεμούνται – έτοιμοι να τεθούν σε χρήση – οι χειροπέδες με τις οποίες δένονται πισταγκώνα τα χέρια των μελλοθάνατων, το κολάνι που δένουσε τα πόδια τους κι η άσπρη κουκούλα που σκεπαζούν το πρόσωπο τους.

Μέσα-μέσα σαν επιστρέφουμε από το οχτώ οι υπόδοικοι αντάρτες ρίχνουνε στα πεταχτά απ' το ψηλό παράθυρο της κρεμάλλας μια βιαστική ματιά στο εσωτερικό της. Μερικοί που καταφέρνουν να δουν ακριβέστερα περιγράφουνε τη διάρθρωση της στους υπόλοιπους.

– Έτοιμη την έχουν οι καννίβαλοι, ανάγειλε στους άλλους μια μέρα ο Ζάκος. Όλα βρίσκονται στη θέση τους, έτοιμα να μας «εξυπηρετήσουν»...

Κείνες τις μέρες μια ομάδα απο Εγγλεζους μπήκε μέσα στην κρεμάλλα. Έκαναν φαινεταί, ένα γενικό «τεστ» του μηχανισμού.

* * *

Αρχές του Φεβρήρη άρχισε να χιζείται λίγο εξώ από το συγκρότημα του εφτά ένα παραξενό περιτοιχισμα. Κάθε υπόδικος που πηγαίνει ίσαμε το φρουραρχείο για να κάμει επίσκεψη – λίγο αργότερα οι επισκέψεις θα γίνονται μέσα στο ίδιο το μπλοκ, αφού περιφράχτηκαν με πυκνό διχτυωτό ττελι τα σιδερα των κελιών – αντικρύζει μια ντουζίνα εργάτες, κατάδικους του κοινού ποινικού μητρώου – ανάμεσα τους και μερικούς ανηλικούς πολιτικούς κατάδικους – να δουλεύουν εντατικά και ν' ανυψώνουν ένα περιτοιχισμα. Οι υπόδοικοι άρχισαν να ψυλιάζονται.

Θα κάνουνε επέχταση του συγκροτήματος τού εφτά, ειπε καποιος. Δε θα μας χωράνε σε λίγο τα δυό μπλοκ πρόστεσε.

– Δεν μου φαινεταί να ναι ετοι τα πράματα πετάχτηκε ο Ζάκος. Νεκροταφείο φτειάχνουν οι Εγγλεζοι για να μας θάψουν – αν

μας εκτελέσουν – μέσα στις φυλακές γιατί φοβούνται τις λαϊκές κινητοποιήσεις τις ταφές των κορμιών μας

Όλοι πίστεψαν πως ο Ζάκος πέτυχε διάνια κι έκανε την ορθολογιστικότερη πρόβλεψη. Μια παγερή σιγή απλώθηκε σε λίγο μετά την ορθή διαπίστωση του Ζάκου. Η σιγή εξέφραζε και την αποδοχή της άποψης, μα και τον αποτροπιασμό για το νέο τούτο προετοιμαζόμενο φρικιαστικό έγκλημα. Ο καθένας – εστώ και νεκρός – θάθελε να ξαναπεράσει στα χέρια των δικών του. Κι η σκέψη πως υπήρχε βέβαιη πιθανότητα ούτε και νεκροί να μην ξανασιμιζουμε με τους αγαπημένους τους, τους έκανε να νοιώθουνε μια λύπη ανέκφραστη αναμιχτή με ένα θανασιμιο μίσος για τους τύραννους που σκλαβωναν τα κορμιά τους ζωντανά και που θέλανε και τα νεκρά τους σώματα να τα κρατήσουν αιώνια, όσο θα διαρκούσε εδώ στη γη μας η εγκληματική παρουσία τους.

Μα σύντομα, σε ελάχιστα δευτερόλεπτα μέσα, ξαναρχόταν το ηρωικό στοιχείο. Κι ερχόταν η σρήνη διαπίστωση κι η βαθιά επιγνώση που απάλυνε τον πόνο:

– Ο δικός μας ο θάνατος, αδελφια, μίλησε κάποιος, δεν μπορεί παρά να σημαδέψει και να συντομέψει ταυτόχρονα, μοιραία την οριστική εξαφάνιση των αποικιοκρατών από το νησί μας.

– Φίλοι! ένας λαός ολόκληρος, ένας μαχομένος από χιλιάδες χρόνια τώρα σκλαβωμένος ελληνισμός – μίλησε ο Τεύκρος – καρφώνει τούτες τις στιγμές, πάνω μας τη ματιά, πιστεύοντας με απόλυτη βεβαιότητα πως τα παιδιά του θα τιμήσουν επάξια την ιστορική τους αποστολή και τον επαναστατικό τους ρόλο που μόνον – αυτανγκαστικά κι όχι εξαναγκαστικά – αναλάβαμε.

– Ας τους το δείξουμε με τις στροφές του ύμνου στη λευτεριά, φώναξε ο Μιχαήλ, πως με τίποτα δεν σκιαζόμαστε.

Τα τσιμεντένια κλουβιά δονήθηκαν άλλη μια φορά απ' τις αθάνατες στροφές του εθνικού ύμνου.

Πριν κλείσουνε τα μάτια ένας όμορφος αντρικός σκοπός φτάνει στ' αυτιά τους φερμένος απ' το μίλοκ των μελλοθανάτων με τη φωνή του Μιχαλάκη Καραολη.

Αν βουληθώ να σ' αρνηθώ
να σ' απολησμονήσω
να μην ευρώ νερο να πω

και ρουχα να φορήσω

Αν σ' αρνηθώ φιλώ σταυρό,
κι όρκο βαρύ σου κάνω,
αν σ' αρνηθώ, αγάπη μου,
να γύρω να πεθανώ.

Ο Τεύκρος σέρνει πάνω στη φανέλα του – οι πραιτωριανοί τους πήραν και το τελευταίο κομμάτι χαρτίου – τούτους τους στίχους.

Όμως εμείς δεν πρόκειται σαν τον ποιητή τα χέρια να σταυρώσουμε! Ούτε τις κλαίουσες, δακρυροούσες πάντα, ανήρες ιτιές τις λύρες να κρεμάσουμε θρηνώντας δίχως δάκρυα γι αυτήν που πια δεν θα ξανάρθει στην έρημη ζωή μας!

Μα το δαυλό και το ντουφέκι ξαναδράχνοντας θα ξαναζωντανέψουμε του Αρκαδιού της Κλείσοβας και του Μεσολογγίου τον όμορφο το θρύλο. Και κείνη θα ξανάρθει!

Η αποφασιστικότητα έτσι όχι μονάχα δε χαλαρώνεται, μα αντίθετα τσιμεντώνεται και σφυρηλατείται ακόμα πιο πολύ. Κι όταν αργότερα γύρω στα μέσα του Φεβραρη, δημοσιεύτηκε η είδηση της ανέγερσης του νεκροταφείου μαζί με την πληροφορία πως τούτο «εφράχθη με υψηλούς τοίχους, επι του άνω μέρους των οποίων ετοποθετήθηκαν τεμάχια υάλου, εικάζεται δε ότι ο χώρος θα χρησιμοποιηθεί ως κοιμητήριο εν περιπτώσει εκτελεσεως θανατοποινιτών», η είδηση διαβάστηκε απ' όλους, μελλοθανάτους κι υπόδικους, στο εφτά, χωρίς να προκαλέσει καμιά ιδιαίτερη συγκίνηση. Τα νευρα ησαν κι όλες ατσαλωμένα, έτοιμα για κάθε συνεπακολουθο.

Πάνω σ' ένα κουρελόχαρτο ο Τεύκρος προλαβε και χάραξε τούτους τους στίχους:

Τούτα τα χτυπήματα
με τους κασμάμες
και τα φτυάρια
στο γειτονικό τετράγωνο
το δικό μας νεκροταφείο θεμελιώνουν
τ' άψυχο ακόμα κορμί μας
στα χέρια των δικών μας
να μην πέσει!

Τόσο φοβούνται τη λαϊκή οργή
 - που φουντώνει και θεριεύει -
 που και νεκρά ακόμα
 τα κορμιά μας σκιάζονται
 τί τον ύπνο τους
 ταράζουν εφιάλτες
 για τούτο το άδικο
 που μηχανευονται στη γη μας.

* * *

Το πρωί της πρώτης του Μάρτη ο Τεύκρος ξεκίνησε για τη δική στο ειδικό δικαστήριο. Φόρεσε τα παπούτσια, του Ξαναπέρασαν τις χειροπέδες κι αποχαιρέτησε τους συντρόφους. Ο αποχαιρετισμός εκείνος είχε τόνο δραματικό. Δεν ήταν απλά συγκινητικός. Μέσα στις σαρανταπέντε μέρες που ρίχτηκαν στο μπλοκ του θανάτου, νοιώσανε να τους δένουν συγκινήσεις και αναμνήσεις που δεν θα μπορούσαν να σβηστούν από τη συνείδηση και να παραχαραχτούν από τη μνήμη σ' όλη τους τη ζωή. Τους σφράγισαν όλους με την ανεξίτηλη σφραγίδα τους και θα τους παρακολουθούν όσο ζήσουν - μέρες, χρόνια - ως τον τάφο.

Μέσα στις σαράντε πέντε εκείνες μέρες τα γεγονότα κύλησαν με τη δραματική ταχύτητα μιας ωμής νεορεαλιστικής ταινίας, που δεν έχει στοιχεία - ούτε καν ίχνη - άηρητου βερμπάλισμού και ρομαντισμού. Αντίθετα είναι γιομάτες με μια τραχύτητα και τραγική εμπειρία απ' τη μια, μα και με πλούσιο ηρωισμό κι άφταστο - ανεπανάληπτο ίσως - μεγαλείο. Από τις τεσσερις δίκες που ως την ώρα διεξάχτηκαν με πρωταγωνιστές τους πέντε ηρωικούς υπόδικους του εφτά, η αποικιοκρατική «δικαιοσύνη» κινούσε το ζατρικί με άφθαστη μαεστρία. Έστελλε εναλλακτικά σε κάθε κίνημα της, μια στην αγχόνη και μια σε πολυετή ειρική τον κάθε υπόδικο του μπλοκ. Κι οι δρόμοι χώριζαν... Έτσι ο Δημητρίου καταδικαζόταν σε θάνατο, ο Ρωμανός σε δωδεκάχρονη φυλάκιση, ο Αλέκος σε δεκαπενταχρονη φυλάκιση επίσης κι ο Ζάκος - Μιχαήλ σε θάνατο - Έχουμε, σκέφτηκε ο Τεύκρος, πριν δρασκειλίσει την πόρτα του εφτά, ίσαμε τώρα υπεροχή των καταδικών σε θάνατο

Και πρόσθετε

- Κι αν στραφούμε λίγες μέρες πιο μπροστά, ερευνώντας την ιστορία του εφτά, θα βρούμε πάλιν πως το ζατρικί κινήθηκε ομοτροπα: Δυό άλλοι υπόδικοι του μπλοκ ακλουθούσαν την ίδια πορεία: Ο Καραολής καταδικαζόταν σε θάνατο κι ο Ζαβλής σε ισόβια.

Ο Τεύκρος βγαίνει στην αυλή του εφτά: ο φρουρός παίρνει Ξανά θέση σκόπευσης. Απέναντι, από το μπλοκ οχτώ, τον αποχαιρετούν ο Καραολής κι ο Αντρέας Δημητρίου. Ο Αντρέας, λίγο πριν δρασκειλίσει την πόρτα, του φώναξε δυνατά τόσο που ακούτηκε όχι μονάχα απ' τους Τούρκους επικουρικούς και δεσμοφύλακες μα κι απ' τους συντρόφους του εφτά

- Αν συναντηθείς με το Ρωμανό και τον Αλέκο, πες τους πως τους εφάγα την πρώτ'ια! Δεν με φτάνουν πια!

Ο Τεύκρος νιώθει ένα κόμπο να του δένει για κλάσματα του δευτερολέπτου τη φωνή. Τα μάτια του βουρκώνουν. Δεν μπορεί όμως να σταθεί. Η κουστωδιά τον έχει από παντού περικυκλωμένο. Πρόλαβε όμως και του φώναξε, βεβαιώνοντας τον

- Θα το πω, Αντρέα, σ' όλους τους συντρόφους, αν τους δω. Και τ'ο πε να τ' ακούσει, τούτο το προανάκρουσμα, όλη η γης... Ν' ανασάνουνε μια στάλα οι σκλαβωμένοι όλοι οι άλλοι αδελφοί μας που μαχονται ν' ανυψώσουνε τον ήλιο μια σπιθαμή πάνω απ' τη γη τους ενα μπόι πάνω απ' την άδικη μοίρα τους: Οι Κενυάτες με το Γιομο Κενυάτα, οι Αλγερινοί με τον Μπεν Μπελλά, οι Αιγύπτιοι με τον Γκαμάλ Αμπντέλ Νασέρ, οι Ιντονήσιοι με το Σοεκάρνο, οι Κεϊλιανέζοι με την Μπανταρονάικε, οι Ινδοί με τον Παντιτ Γιαβαχαρλάλ Νεχρού, οι Γκανέζοι με τον Γκρούμαχ, οι Κογκολέζοι με το Λουμούμπα, οι Μαλτεζοί με τον Μιντώφ, οι Αγκολέζοι με τον Αυγουστίνο Νέτο, οι αγωνιστές της Γουινέας με τον Σεκου Τούρε, της Μαζαμβίκης με τον Μολάνε, της Γουινέας-Μπισάου με την Γκαμπράλ.